

HISTORISK SANS

Af kontorchef, lektor *P. P. Sveistrup*

Den, der gennem mange år har været optaget af at sammenligne de erfaringer, man har gjort fra vekselvirkningen mellem Danmark og Grønland med de erfaringer, man har gjort andre steder, hvor mennesker af forskellige racer er mødtes i et dagligt samarbejde, har ondt ved at lade være med efterhånden at drage det ene eller det andet område frem til belysning af de forskellige fremgangsmåder.

Jeg har ved forskellige lejligheder fremhævet, at en væsentlig forskel på udviklingen af de forskellige områder må søges i menneskesindene og i de daglige reaktioner, og jeg kan ikke lade være med her at fremhæve et element, der har spillet en stor rolle for samfundsudviklingen både i Danmark og det dansk-grønlandske samarbejde, og det er den historiske sans, som ikke mindst Grundtvig her i landet har gjort sig så stærkt til talsmand for, og som nu har fået en særlig placering i det grønlandske samfund gennem Knud Rasmussens højskole.

Der er vel adskillige her i landet og vel også i Grønland, der synes, det kan være noget trættende og ubekvent at slæbe historien med i nutiden og lade den øve indflydelse på fremtiden. Det skulle synes som om, man til enhver tid må kunne overveje alle de foreliggende problemer på det aktuelle grundlag, og derefter tage sit standpunkt på basis af disse overvejelser med særlig vedgåen af sit ansvar både overfor sine samtidige og overfor eftertiden.

Selv om der er meget tiltalende i, at man både ved private og politiske beslutninger tager sit klare ansvar og handler på basis af, hvad man på ethvert tidspunkt synes er rigtigt, så er det efter den almindelige danske tankegang en betænkelig fremgangsmåde.

Den almindelige danske tankegang går nemlig ud på, at man ikke i hvert enkelt øjeblik så at sige begynder forfra, men at man er bundet af ikke alene sin egen, men også af mange andre menneskers fortid, og denne udvikling kan ikke uden videre skæres over. Et sådant skarpt brud med fortiden kan måske i nogen grad tænkes for så vidt angår den side af menneskesindet, der kaldes bevidsthedslivet, men også denne side af tilværelsen har mange rødder i fortiden, og disse er som regel ikke den enkelte klare tanke, men hviler på, hvad man kalder underbevidstheden. Disse

måske uklare elementer kan vel nok holdes nede på mange måder, men det er en udbredt dansk opfattelse, at når det underbevidste holdes nede, så vil det før eller senere dukke frem og gøre sig gældende på mange uventede måder, som nok kan gøre et forbausende indtryk selv på relativt opmærksomme iagttagere.

Det er derfor, man på så mange områder af både det daglige familieliv og det politiske arbejde i Danmark hører udtryk, som, at en udvikling skal modnes, at noget skal få tid til at gro, at alting ventes i naturens orden o. s. v. Vil man overføre alle disse udtryk, som alle kender, til noget mere alment, kan man sige, at der må tilstræbes overensstemmelse mellem bevidstheden og underbevidstheden, og at denne overensstemmelse er noget meget betydningsfuldt både i familiens og samfundets liv.

Jeg kunne godt tænke mig, at denne målsætning vil være noget vanskelig at forstå, og det måske kan hjælpe lidt at tage nogle eksempler fra andre lande, hvor man måske i højere grad end i Danmark har været indstillet på at handle logisk klart og ikke har lagt så stor vægt på den historiske sammenhæng.

Det i Europas historie mest gennemførte brud med fortiden, der ligger så langt borte, at det kan ses i historisk sammenhæng, er vel den franske revolution. Alle er vel nu enige om, at det samfund, man havde i Frankrig før 1789, havde de allerstørste mangler, og at der ikke var nogen fornuftig mening i at holde på det. Der var da to muligheder, som man måtte have valget imellem; enten at iværksætte et omfattende oplysningsarbejde med bestræbelser for at finde frem til, hvad der var mere i overensstemmelse med menneskenaturen, og hvorledes denne kunne modnes gennem en rolig udvikling, eller man kunne vælge at slå det gamle samfund omkuld og begynde på noget helt nyt, der skulle være meget, meget bedre.

Man anvendte som bekendt begge fremgangsmåder, men således at det var den sidstnævnte, der blev dominerende, ja i så høj grad, at man valgte at begynde med år nul for at vise, at man havde kappet fortiden helt af. Det er kendt, at denne helt nye begyndelse kostede strømme af blod og førte til krige og Napoleons diktatur, alt sammen noget ikke tilstræbt. Og så viste det sig endda, at revolutionens ideer havde fremtiden for sig, og vel sagtens også havde sejret, hvis man havde anvendt noget mere historisk sans i datidens politiske handlinger.

Det er kendt, at den franske revolutions totale brud med fortiden ikke har været noget enestående i Europas historie; der er adskillige tilfælde, hvor man har søgt at bryde pludseligt og hårdt med fortiden, og hvor man er kommet i bevægelse fra den ene yderlighed til den anden. Der er måske nogle, der har haft fordele af en sådan udvikling, men det er sikkert, at det store flertal har lidt derunder på den ene eller den anden måde.

Et af de få lande i Europa, hvor man ikke har kendt sådanne voldsomme brud, er Danmark. Her er man gået over fra adelsstyre til enevælde og senere fra enevælde

til demokratisk styre, uden at det har kostet blod. Begivenhederne har så at sige udviklet sig i naturens orden, efterhånden som tiden var moden. Jeg tror ikke, at der er mange her i landet, der ikke har været glad ved, at det er gået på den måde, man har ikke haft de fra et enkelt tidsmæssigt synspunkt ønskelige klare afgørelser, som man har kendt i Frankrig. Der er snarere blevet mere plads for de enkelte mennesker til at udvikle sig harmonisk, og dette har også præget den politiske udvikling.

Man kan måske sige det på en anden måde ved at fremhæve, at det har været karakteristisk for dansk politik, at man i høj grad betragter familien som den centrale enhed. Familiens indstilling til de mange problemer, der har rejst sig gennem tiden, har stadig skiftet karakter, men der har dog i det store og hele været en forståelse både hos de unge og de ældre inden for familien, at de trak i samme retning, og selv om de var uenige var det dog en uenighed, der var baseret på stor gensidig respekt. Det har været sjældent, at den unge generation helt har villet forkaste den historiske sammenhæng og har villet begynde helt forfra. Den unge generation har nok villet bygge noget helt nyt og bedre op, og det har den ældre generation på sin side respekteret og har ikke villet lægge sig stærkt hindrende i vejen for, hvad de unge mente at tiden krævede. Men alligevel, der har næsten altid været en gensidig respekt og agtelse, der har bevirket, at vi her i landet har undgået de skarpe brud. Og det er langt den største part af danskerne glade ved, og det har ført til, at der her i landet findes en meget udbredt historisk interesse. Vi vil gerne respektere og agte vore forfædre, og vi vil gerne søge at forstå, hvorfor de tænkte og handlede helt anderledes, end vi gør.

Men spørgsmålet om betydningen af den historiske sans er ikke alene et europæisk problem. Vi kender det i høj grad fra forholdet mellem de europæiske lande og mennesker i de andre verdensdele, hvor mennesker har levet på en helt anden måde end i Europa; i ældre tids liv i de små samfund andetsteds i verden, havde man også værdier og traditioner, som man holdt meget af, og som man ikke gerne ville forkaste helt, selv om man nok kunne indse, at der var adskilligt at lære, ikke mindst hos den dominerende europæiske teknik.

Søger man at sætte sig ind i tankegangen hos de fremmede racer og i de ofte små landsbysamfund, vil man møde en tankegang, der adskiller sig ikke så lidt fra tankegangen i det moderne Europa og Amerika. Man møder ofte et begreb, som man i almindelighed kalder storfamilien. Det vil sige, at den gensidige ansvarsbevidsthed over for hinanden ikke har været begrænset til forældre og børn, men har været udvidet til at omfatte hele slægten. Den enkelte var ikke så usikker, som han kunne være, hvis han ikke havde hele sin slægt i ryggen. Dette medførte, at der ofte var en vis rodfæstethed, som havde sin store rent menneskelige værdi.

Denne rodfæstethed i storfamilien kom ud for store vanskeligheder, når de unge

pludselig flyttede til en af de mange hastigt voksende storbyer. Livet blev anderledes usikkert, alle de mange tråde, som ofte gennem underbevidstheden bandt de pågældende til en større menneskelig sammenhæng, blev brudt, og de pågældende følte sig ingenlunde mere betydelige, selv om de havde store kontantindtægter. Der måtte nødvendigvis overalt bødes herpå gennem sociallovgivning, der gav mange en økonomisk betydelig menneskelig tryghed. De forladte forældre følte sig ikke glade, og de unge, der kom ud af en levende sammenhæng, blev heller ikke fuldt ud tilfredsstillet. Der måtte overfor en sådan menneskelig usikkerhed komme en reaktion, meget ofte i form af et had til de hvide fremmede, der havde ført så megen usikkerhed ind over dem. Det er ikke underligt, at der ret pludseligt kom en modsætning frem, og man forsøgte at opnå en politisk uafhængighed, der på den ene side var berettiget, fordi der var så megen tilbøjelighed til udbytning, og på den anden side uberettiget overfor den hjælpsomhed, der faktisk blev vist fra mange, der havde en ærlig vilje til at hjælpe.

Denne udvikling rundt om i de fremmede verdensdele var for så vidt ulykkelig, som alle mennesker på en eller anden måde har brug for hinanden både ved at gennemføre en økonomisk værdifuld arbejdsdeling og ved, at mødet mellem forskellige kulturer er en værdi for dem begge, forudsat at ikke den ene føler sig for svag til at hævde sine menneskelige ejendommeligheder.

Man står rundt om i verden overfor en udvikling, der er præget af usikkerhed, og mange mennesker er ængstelige overfor fremtiden. En sådan ængstelse skulle på en måde være uberettiget, fordi den moderne teknik gør det muligt for menneskene at forbedre deres kår hurtigere, end nogen tidligere tid har kendt, men alligevel, der er grund til ængstelse på det rent menneskelige område; der trænges til en kamp mod rodløsheden hos mange mennesker og en uddyben af det rodfaste i adskillige menneskers sind.

For at opnå dette, er det vel i vor tid endnu mere nødvendigt end nogen sinde tidligere, at man gør, hvad man kan for at få mennesker til at forstå sig selv som led i en historisk sammenhæng. Dette er vel mest øjensynligt i det store, men det gælder måske endnu mere i det små. Tiden vil, så vidt jeg kan se, kræve, at man lægger større vægt på, at det er familien og slægten, der er den enhed, der skal bære den kommende tids udvikling.

De enkelte menneskers usikkerhed og rodløshed må i nogen grad overvindes gennem en større forståelse af, at vi allesammen er bundet af sammenhænge, der vil blive præget først og fremmest af, at vi ikke føler os som isolerede individer, men som led i en slægts sammenhænge. Og dette kan igen føre til, at vi, når vi er rodfæstet i sammenhænge, vil kunne stå friere overfor at modtage alt det værdifulde nye, som teknikken har vist sig i stand til at give os.

Skal mennesker undgå at blive for meget isolerede, må de føle sig som led i en historisk sammenhæng, og man bør bygge den kommende tids samfund op på en fremhæven af familien som noget meget betydningsfuldt for at skabe et fremtidigt samfund, der kan undgå de store ofte meget lidt ønskelige omvæltninger.

Man har igennem nogle år ikke mindst i Sverige talt om, at det centrale begreb både for den økonomiske og den kulturelle politik var at fremme familien Sveriges velfærd. Den samme opfattelse møder man mange andre steder. Jeg er ganske klar over, at man mange steder er meget langt fra en sådan familieopfattelse af samfundets liv, og at tendenserne rundt om til at begynde forfra på en logisk helt klar måde endnu mange steder er relativt stærke.

Men jeg tvivler ikke på, at det er den familiemæssige betragtningmåde, der har fremtiden for sig. Jeg føler mig noget usikker overfor alt for megen logik, det er ikke altid det helt rigtige i familiernes og slægternes daglige samliv; jeg tror tværtimod på en fremgang for den historiske sans, der vil kunne gøre menneskers samliv endnu mere levende.

Ud fra denne almindelige vurdering af fremtiden har jeg også tro på, at der vil komme et stærkere element ind i grønlandspolitikken af, at det drejer sig om at gøre forholdene i den dansk-grønlandske familie endnu mere præget af forståelse af den historiske sammenhæng, og jeg venter, at den nye højskole i Holsteinsborg vil komme til at yde en betydelig indsats i denne retning.